

ANADOLU'DA BULUNAN İLK ÇİVİYAZILI TUNÇ TABLET VE YENİ BİR HİTİT KRALININ ORTAYA ÇIKIŞI

*Ali M. Dinçol**
Belkıs Dinçol

THE FIRST BRONZE TABLET FOUND IN ANATOLIAN SOIL AND THE EMERGENCE OF A NEW HITTITE KING

Following the discovery of the Bronze Tablet in 1986 near the Sphinx Gate at Boğazköy, a discussion about the personality of Kurunta had started. The similarity of the treaty between Tuthaliya IV of Hatti and Kurumta of Tarhuntassa on this tablet and the treaty between an unmentioned Hittite king and Ulmi-Tesup of Tarhuntassa drew the attention to the question, whether the names of these two kings of Tarhuntassa represent the same person. Some clauses of the text on the Bronze Tablet refer to a previous treaty and therefore the Hittite king of the Ulmi-Tesup treaty was thought to be Hatusili III. On the other hand, Ulmi-Tesup and Urhi-Tesup (=Mursili III) as names of sons of the pious king Muwatalli, whose protective god was the Storm God Tesup Pihassasi seemed to be very suitable. Kurunta=Ulmi-Tesup seemed to be awarded the kingship in Tarhuntassa by his uncle Hattusili because of his loyalty to him. Subsequently his position became better during the reign of Tuthaliya, with whom he grew up together in friendship. The borders of the appanage kingdom which have been enlarged by the treaty on the bronze tablet contain a vast area. The Mediterranean shore between the mouths of Kestros and Calycadnos is the southern border of the country. These rivers roughly represent also the western and eastern limits, leaving the port of Ura at Corycos to the land of Hatti. The Great King should not have given a vital port of his land to a vassal. In fact, this port is not mentioned in the treaty, except by an indirect reference as "*arunaz pedaz*" "from the place of the sea", to denote the demarcation line between the territories of Tarhuntassa and Ura lying up in the hills north of the port itself. That Kurunta became the Great King of Hatti after the death of his friend

* Prof.Dr. Ali M. Dinçol ve Prof.Dr. Belkıs Dinçol. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Hititoloji Anabilim Dalı. 34459-İstanbul

Tuthaliya IV became evident by the twelve *bullae* produced by three different seals also unearthed at Hattusa. A new rock monument with the hieroglyphic inscription of Kurunta was discovered at Hatip spring near Konya, which supported the evidence gained by the seal impressions, although some scholars believe that the title Great King should not prove his accession to the throne in Hattusa but in Tarhuntassa. This cannot be valid, since bearing an equal title by a local monarch would not have been tolerated by the Hittite Great King. Kurunta must have become the Great King only after the throne became vacant by the death of Tuthaliya IV. Whether Hatip monument was within the borders of Tarhuntassa when Kurunta was reigning in Hattusa is not an important problem, since this country had been automatically annexed to the territory of Hatti as soon as Kurunta's position was changed from vassal to sovereign ruler. Tarhuntassa became the capital of a small kingdom under the reign of Hartapus, whose father was Urhi-Tesup=Mursili III after the fall of the Hittite Empire. Hartapus was probably born in Alasiya where Mursili III lived as an exile. He bears the title Great King, because the dynasty at Hattusa no longer existed.

Tunç tabletin bulunuşu:

Anadolu'daki ilk büyük İmparatorluk olan Hitit Devletinin (İ Ö 1650-1200) başkenti, Çorum İlinin Sungurlu İlçesi yakınındaki Boğazkale'dir. Önceleri Boğazköy olarak bilinen ve bilimsel literatüre de bu adla giren bu köy, 1980'li yılların ortalarında idarî örgütlenmede ilçe düzeyine çıkarılmıştır. Yerleşimin hemen yakınındaki, yüzölçümü yaklaşık 2 km² tutan, elips biçimli, etrafı surlarla çevrili, girişlerindeki yüksek kabartmalara göre, "Arslanlı Kapı", "Kral Kapısı" ve "Sfenksli Kapı" adı verilen üç kapısı bulunan, kent öreni, 1834 yılında bu bölgeyi de gezen Fransız Charles Texier tarafından, plan ve çizimlerle dünyaya tanıtılmıştır. İngiliz doğubilimcisi Archibald Sayce buranın, başkentlerinin Suriye'de bulunduğu Hititler ile ilgili olabileceğini düşünmüştür. 1882'de Carl Humann ve Otto Puchstein Boğazköy yanındaki kutsal alan Yazılıkaya'ya gelmişler ve oradaki kabartmaların alçı mulajlarını yaparak, Berlin'e götürmüşlerdir. Bunlar halen orada Bergama Müzesi'nde saklanmaktadır. 1893-4 yıllarında burada ilk sondajları Fransız Ernest Chantre gerçekleştirmiştir. 1905'te ise, Osmanlı İmparatorluk Müzesi adına (Müze-i Hümayun) Theodor Makridi Efendi ile birlikte Alman Hugo Winckler sondajlara devam ederek, önemli sayıda çiviyazılı tablet ortaya çıkarmışlardır. 1906-7 ve 1911-12 sezonlarında kazıyı sürdürenler Alman Doğubilim Derneği ve Alman Arkeoloji Enstitüsü adına yine Hugo Winckler ve Otto Puchstein olmuştur. Elde ettikleri bulgular arasında bulunan ve Mısır Firavunu II. Ramses ve Hitit Büyük Kralı III. Hattuşili arasındaki siyasal antlaşmanın Akkadça metnini içeren tabletin varlığı, Boğazköy'ün Hitit ülkesinin başkenti olabileceği düşüncesini güçlendirmişti. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile kazılar

durduysa da, Avusturya-Macaristan ordusunda yedek subay olan Çek bilgini Bedrich Hrozny, İstanbul'a gelip, Müzedeki Boğazköy tabletlerini incelemiş ve 1915 yılında tabletlerdeki çiviyazılı metinlerin bir Hint-Avrupa dilini yansıttığını dünyaya ilân etmiştir. Artık başkent Hattuşa olduğu anlaşılan Boğazköy'de kazılara 1932 yılında yine Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Kurt Bittel tarafından başlanmış, 1939-1952 arasında İkinci Dünya Savaşı nedeniyle kesintiye uğrayan araştırmalar, 1978'e kadar Kurt Bittel başkanlığında, sonra Peter Neve idaresinde sürmüştür (Neve 1992). 1994 sezonundan beri kazıları Jürgen Seeher yönetmektedir.

1986 kazı sezonunun başında, restorasyon çalışmaları sırasında Sfenks'li Kapı'nın 35 metre batısında, sur duvarının içe bakan yüzünün hemen dibinde, o zamanki döşeme yüzeyinden yaklaşık 30 cm derinlikte açılmış ve killi moloz toprakla doldurulmuş bir çukur içinde, zedelenmemiş bir biçimde, bir tunç plaka ortaya çıkarıldı. Bu, şimdiye kadar otuzbini aşkın Hitit kil tabletinin bulunmuş olduğu Anadolu toprağında ele geçen ilk madenî çiviyazılı Hitit tabletidir (Assur ve Babil çivi yazısıyla yazılmış altın tabletler Mezopotamya'da ele geçirilmiştir). 35 cm x 23, 5 cm boyutlarında ve kalınlığı 8-10 mm arasında değişen dikdörtgen tabletin ağırlığı 5 kilogramdır. Dar kenarlarından birinin köşelerine 1,8 cm çapında, daire biçimli iki delik açılmıştır ve bunların herbirinden 31 cm uzunluğunda ve 13 halkadan oluşan tunç zincirler geçirilmiştir. Bu zincirlerin uçları da birbirlerine bağlanmıştır. Tablet, kil tabletlerin örneğindeki gibi, çift taraflı olarak yazılmış ve her yüz iki sütuna ayrılmıştır. Çiviyazısı işaretlerinin, taşçı kalemi gibi bir gereç ile, ayna gibi parlatılmış yüzeye, vurulmak suretiyle yapıldığı anlaşılmaktadır (Neve 1987).

Tabletin içeriği:

Tablet, 28 paragrafa ayrılmış 382 satırdan oluşan, eksiksiz bir metin içermektedir. Metnin konusu Hitit Büyük Kralı IV. Tuthaliya (İ Ö 1250-1220) ile, onun bağımlısı (vasalı), yerel Tarhuntaşşa ülkesi kralı Kurunta arasında akdedilen antlaşmadır. § 1 Tuthaliya'nın soyunu ayrıntılı bir biçimde vermektedir. § 2 ise, Kurunta'dan, Tuthaliya'nın babası III. Hattuşili (İ Ö 1275-1250) sarayında çocukluğunu geçirmiş bir akraba olarak söz etmektedir. Buradan, yapılan antlaşmanın eşitler arasındaki (paritetik) bir akit olmadığı ortaya çıkmaktadır. § 3-9, Kurunta'nın Hattuşili döneminde krallık tahtına oturtulduğunu ve iki ülke arasındaki sınırların bir antlaşmayla o zaman belirlenmiş olduğunu anlatmaktadır. § 10-12, "ebedî kaya mezarı" (denilen anıta)'na ilişkin düzenlemeler, otlak haklarına ilişkin koşullar ve Tarhuntaşşa ülkesine vaktiyle konulmuş bazı dinsel yükümlülüklerinin Hattuşa tarafından karşılanacağı konusunda maddeler içermektedir. § 13-15'te gençliklerinden beri

tarafının birbirleriyle olan iyi ve dostane ilişkilerinden ve Hattuşili'nin Hitit tahtını yeğeni, Muwattalli'nin (İ Ö 1310-1282) oğlu, Murşili III'den (İ Ö 1282-1275) gasp ettiği sırada Kurunta'nın Hattuşili'ye sadık kalışından bahsedilmektedir. § 16'nın konusu, Kurunta için yeni ve daha iyi koşullar içeren bir antlaşma yapılmasıdır. § 17, tarafların krallıklarının ömür boyu garanti altına alınmasına ilişkindir. § 18 Tarhuntaşşa kralının, yine Hitit kral soyundan olan Kargamış kralı ile aynı haklara sahip olacağından söz eder. § 19, Kurunta'nın ister Hitit kral ailesinden bir kızla, ister başka biriyle evlensin, gelecekte hangi oğlunu isterse vefaat tayin etmekte özgür olacağı belirtilmektedir. § 20-21'de, Hitit kralının Kurunta'nın seçimine saygı duyacağı, herhangi bir kötü davranış içine girse bile, ülkenin Kurunta'nın ve dolayısıyla Muwattalli'nin soyundan geri alınmayacağı garanti edilmektedir. Bu paragraf, Kurunta'nın kral Muwattalli'nin soyundan geldiğini açıklamakta, tahta geçtiğinde Murşili III. adını alan Urhi-Teşup ile akraba olduğunu meydana çıkarmaktadır. § 22-23, savaş durumunda Tarhuntaşşa'nın vereceği asker sayısını belirlemekte, fakat ülkeyi diğer yardım ve yükümlülüklerden muaf tutmaktadır. § 24 verilen hakların ve kaldırılan yükümlülüklerin teyidini içermektedir. § 25-26'de her iki ülkenin tanrıları antlaşmaya şahit olarak çağrılmakta, sadık kalanlara iyilikler dilenmekte, yeminini bozanlara ise lânet edilmektedir. § 27 antlaşmanın şahitleri olan, çoğu kral ailesinden yüksek rütbeli memurların ve diğer bağımlı kralların adlarını ve ünvanlarını içermektedir. En sondaki § 28'de ise, antlaşmanın büyük tanrılar olan Arinna kentinin Güneş Tanrıçası ve Hatti ülkesinin Fırtına Tanrısı'nın mühürleriyle mühürlendiği ve yedi nüsha olarak yazılıp, adları teker teker belirtilen tanrıların önüne koyulduğu (onlara emanet edildiği) bildirilmektedir (Otten 1987; Otten 1988). Bu mühürlerin baskılarının sözü edilen zincirlere bağlandığı tahmin edilmektedir.

Metnin tarihlenmesi ve Kurunta'nın kimliği:

Metin gerek içerik, gerek üslup açısından çok daha önce bulunmuş olan ve adı belli olmayan bir Hitit Büyük kralı ile yine Tarhuntaşşa kralı olan Ulmi-Teşup arasındaki antlaşmaya çok benzemektedir (van den Hout 1995). Tunç tablette adı geçen Kurunta ile yapılan eski antlaşmanın bu olması halinde, Kurunta'nın Ulmi-Teşup ile eşitlenmesi gerekmektedir, ki bu olası gözükmemektedir; tunç tablette eskiden var olduğu ve şimdi değiştiği belirtilen koşullar, gerçekten Ulmi-Teşup antlaşmasında bulunmaktadır. Bu durumda, onunla antlaşan adı belirsiz kralın da Hattuşili olması gerekir. Bizce bunu da engeleyen bir şey yoktur. Hattuşili, tahtı yeğeni Urhi-Teşup'tan zorla alırken, kendisine sadık kalan diğer yeğeni Ulmi-Teşup'a mükâfat olarak Tarhuntaşşa krallığını armağan etmiş olmalıdır. Bu cömertliğin bir nedeni de, aslında Hitit

kralı Muwattalli'nin oğlu olmak bakımından, kardeşi Urhi-Teşup'un (= Murşili III.) krallıktan uzaklaştırılması sonucu tahtın yasal varisi konumuna gelen Ulmi-Teşup'u (=Kurunta) hoş tutmak istemesi, onu vassal kral yaparak, asıl hakkı olan Hitit krallığı üzerindeki olası iddiasından vazgeçmesini sağlamaya çalışmasıydı. Hattuşili'den sonra tahta geçen oğlu Tuthaliya da aynı nedenlerle, beraber büyüdüklerini ve dostluklarını da göz önüne alarak, onunla daha iyi koşullarla Tunç Tabletteki antlaşmayı yapmış olmalıdır (Dinçol 1998). Acaba antlaşmada verilen sadakat sözleri ne kadar geçerliliğini sürdürebilmiştir?

Kurunta'nın Mühürleri:

Boğazköy'de, hemen hemen Tunç Tabletle aynı zamanda, Tapınak 3'te ve daha sonra Nişantepe'de 3 değişik mühürle damgalanmış toplam oniki kadar kil topağı ortaya çıkarıldı (Res. 1). Bunlar, üzerlerinde Hitit Büyük Kral mühürlerinin tipik simgesi "kanatlı güneş kursu" ve "Labarna" ünvanları olan mühürlerdi ve Kurunta'nın adını taşıyorlardı! (Neve 1987) Başka bir deyişle, Hitit Büyük kralına sadakat yeminleri eden, Tarhuntaşşa vassal kralı, Hattuşa'da krallık tahtına oturmuş, taht üzerindeki yasal hakkından vazgeçmemiştir. Olasılıkla, Kurunta bu iddiasını Tunç tableti beraberce yazdırdıkları Tuthaliya'nın ölümünden sonra gerçekleştirmiş olmalıdır. Bu mühürler onun Hitit kralları arasında yer almasını gerektirmiştir. Ancak, bazı Hititologlar, Kurunta'nın Tuthaliya'ya karşı gelen bir isyancı olarak başkente gelmiş, fakat bir süre sonra devlete sadık güçlerce bertaraf edilmiş olacağını iddia etmişler, kronoloji içinde ona süre vermemişlerdi.

Hatip Kaya Anıtı:

1996 yılında, Konya İlinin kent merkezine 17 km, uzun süre arkeolojik kazılar yapıldığı Karahöyük'e ise, sadece 5 km mesafede, Hatip kaynakları adı verilen ve Hatip çayının çıktığı kayalığın düzeltilmiş yüzeyine işlenmiş bir Hitit kaya anıtı, Selçuk Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Doçenti Dr. Hasan Bahar ve ekibi tarafından bulundu. Anıtın o güne kadar gözlerden saklanması nedeni, kayalığın önündeki ağaçlardı. Bunlar alabalık üretim havuzları yapmak üzere kesilince, kabartma tümüyle ortaya çıkmıştı (Res. 2). Üç yıl önce, anıttaki insan figürünün alt yarısını görebilen Konya Müzesi uzmanı Osman Ermişler, buluşunu yerel bir gazetede yayınlamıştı. Doç. Dr. Bahar, anıttaki yayını omuzlamış, kısa tunikalı, sivri uçlu pabuçlu, boynuzlu tanrı külahı giymiş figürün arkasında yer alan hiyeroglifleri farkedince, bunları okumak üzere, bu satırların yazarlarını yazıtı değerlendirmeye çağırdı. Yapılan inceleme sonucu, yazıtın transkripsiyonu ve çevirisi şöyle yapıldı (Dinçol 1998; 1998a):

CERVUS-ti MAGNUS.REX [HEROS *Mu*]wa-ta-li MAGNUS.REX
HEROS FILIUS

Büyük Kral, kahraman, Muwattalli'nin oğlu, Büyük Kral, kahraman Kurunta.

Böylece, Kurunta'nın Muwattali'nin oğlu olduğu, hiç bir kuşkuyla yer bırakmayacak kadar kesinlikle anlaşılmış oldu. Diğer taraftan, gerek Boğazköy'de bulunan mühürleri, gerek Hatip kaya anıtı, Kurunta'nın Hitit tahtında çok kısa bir süre kalmadığının da kanıtlarıydı. Tüm bu kanıtlara karşın, Kurunta = Ulmi-Teşup'un krallık süresini, Hitit kronolojisi içinde hiç hesaba katmayanlar olduğu gibi (Wilhelm 2004), Kurunta'nın Hattuşa'da değil, Tarhuntaşa'da ikinci bir "Büyük Kral" ünvanını taşıdığını ileri sürenler de vardır (Singer 1998). Bu görüşlerin ikisi de kanımızca ikna edici kanıtlara dayanmamaktadır. Hiçbir belgesi elimize geçmemiş olan ve sadece adını bildiğimiz kişilere krallığı yakıştıran, mühürleri ve kaya anıtı olan birini kral listesine dahil etmemenin mantığını anlamak zordur. Diğer taraftan, Hatip anıtında kendisini "Hatti ülkesinin" Büyük Kralı olarak değil, sadece Büyük Kral olarak tanıttığı için, Kurunta'yı sadece Tarhuntaşa'nın hükümdarı saymak ta, hiyeroglif yazıtların hiç birisinde Hitit krallarının egemen oldukları ülkenin adını vermedikleri gerçeğini gözardı etmek anlamına gelmektedir.

Tarhuntaşa'nın sınırları:

Tunç Tablette sınırları yeniden düzenlenen Tarhuntaşa ülkesini Anadolu'nun neresine yerleştirmek gerekecektir? Başka bir deyişle, Hitit devletinin egemenlik alanı ile, bu vassal krallığın topraklarının ilişkisi nasıldır? Tunç Tabletteki metinden, Tarhuntaşa'nın batı sınırı kesin olarak saptanabilmektedir. Batıda ülkeyi Lukka ülkesinden, yâni Klasik dönemin *Lykia* bölgesinden ayıran sınırı Kaştaraya nehri oluşturmaktadır. Bu akarsuyu yine klasik dönemin *Kestros*'u günümüzün Aksu Nehri ile eşitlemekte ne filolojik, ne de coğrafi bakımdan bir engel yoktur. Metinde, nehrin batısında, Lukka ülkesine ait olduğu belirtilen Parha kenti de yine hem adı, hem yeri bakımından klasik dönemin *Perge*'si ile aynıdır. Kaştaraya nehri kuzeyde, Hatti ülkesinde kalan Pedaşa'ya kadar çıkmaktadır ki, burayı da klasik Pisidia ile eşitlemekte Hititologlar arasında fikir birliğine varılmıştır. Pedaşa'dan sonra doğuya doğru sınır belirlenirken sayılan Arimmatta'nın "pınar havuzu" (= ^DKASKAL.KUR *Arimmatta*) ile Beyşehir Gölü kıyısındaki Hitit kaynak suyu anıtı Eflâtunpınar'ı (Res. 4) eşitlemenin yanlış olmayacağı görüşündeyiz. Aynı şekilde, tablette özel bir "pınar havuzu" (^DKASKAL.KUR *watar hinnaruwaš*) olduğu anlaşılan yer ile de, jeolojik terminolojide "maar" adı verilen bir oluşum olan Meke Gölü'nü

bir tutmanın da uygun olacağı kanısındayız. Kuzey sınırının doğu ucu, tablete göre Şaliya bölgesi ve “Yüksek Dağ”dır. Şaliya bölgesi, Kizzuwatna kralı Şunaşura ile bir Hitit kralı arasında aktedilmiş başka bir politik antlaşma metnine göre, Hatti ülkesi ile Kizzuwatna arasındaki çakışma noktasında yer almaktadır (Goetze 1940; Garstang ve Gurney 1959). Kizzuwatna’nın klasik Kilikia’nın ovalık kesimini kapsadığı eskiden beri kabul edildiğine göre, Şaliya’yı Ulukışla-Pozantı dolaylarında aramak doğru olacaktır. “Yüksek Dağ” (metinde ablativ olarak = *pargawaz* HUR.SAG-az) bu durumda, gerçekten 3430 metrelik Aydos zirvesi ile Bolkar Dağı’ndan başkası olamaz. Bu noktadan sonra sınırı oluşturdıkları belirtilen yerlerin, metindeki ifadeye göre, dağın “eteklerinde” yer aldıklarını anlamaktayız. Gerçekten de Bolkar Dağ ve aynı silsilenin güney-batıya doğru devamı olan Orta Toros’ların güneyi coğrafi bakımdan ayrı bir birimdir. Dolayısıyla Tarhuntaşsa’nın doğu sınırı bu dağların kuzey eteklerindeki yerleşmelerden geçmektedir. Doğu sınırında üzerinde biraz durulması gereken noktalardan bir tanesi kuşkusuz “denizdeki yerden” (= *arunaz pedaz*) ifadesi ile neresinin kastedildiğidir. Sınır daha güneyde kıyıya ulaşmadan bu ifade kullanıldığına göre, burası tepelerden görünen bir yeri anlatıyor olmalıdır. Bu sözlerin denizde ya da kıyıda özel bir oluşumu işaret ettiği açıktır. Bu bir ada ya da ilginç yapıdaki bir kaya, veya bir liman olmalıdır. Hititçe ve Luwicede ada *kuršawar* kelimesi ile karşılandığından, kıyıda başka bir özelliklik aramak gerekir. Mersin’den Antalya Körfezine kadar uzanan kıyı şeridinde iki yer bu açıdan dikkati çekmektedir. Bunlardan biri *Lamos* (=Limonluk) Çayının batısındaki *Elauissa Sebaste*’dir. Burada kıyıya yakın bir adacık, akarsuyun getirdiği millerle karaya bir berzahla bağlanmıştır. Diğer ilginçlik ise *Korykos* (=Kızkalesi)’tur. Burada da iyi bir liman ve karşısında bir ada bulunmaktadır. Burası metinlerinde Anadolu’da en önemli Hitit limanı olarak görünen Ura olmaya en uygun adaydır. Herşeyden önce konumu uygundur. Diğer yandan *Stephanus Byzantius*’a göre Ura adı, *Hyria/Huria* biçiminde Geç Antik döneme kadar yaşamıştır. Buradaki eski yerleşmelerin kıyıda içerde olması, bunların Hitit döneminde de kıyıyla, hala görüldüğü gibi, mükemmel bir Roma yolu ile bağlanmış olduklarını düşündürmektedir. Asıl yerleşimin kıyıda içerde gittikçe yükselen arazide yer almasını, hem olası korsanlık faaliyetlerinden korunma isteği, hem de iklimin yaşamak için yukarılarda çok daha uygun olması gerektirmiştir. Tarhuntaşsa sınırının Ura’nın kuzeyinden geçmesi ve Ura’nın adının anılmaması da doğaldır. Hitit Büyük Kralı’nın ülkesinin en önemli limanını bir vassaline bırakmayacağı bellidir. Doğu sınırının güney ucu olarak metinde Şaranduwa adı verilmektedir. Buranın da klasik *Kelenderis* (= Gilindire) ile aynı olması güçlü bir olasılıktır. Şaranduwa’dan sonra tüm güneyde ise, sınırın deniz olduğu (Res. 3), tablette yazılmaktadır (Dinçol ve ark. 2000; 2001).

Hatip kaya anıtının Tarhuntassa'nın kuzey sınırları içinde kalıp kalmadığı, önemli bir sorun değildir. Çünkü, Kurunta Hattuşa tahtına oturup, vassal krallıktan egemen krallığa yükseldiği anda Tarhuntassa ülkesi otomatikman Hitit İmparatorluğunun topraklarına bağlanmış oluyordu. Anıtın Tarhuntassa sınırları içinde olması olasılığı büyüktür. Bu yerin Kurunta tarafından eski uyruğuna gösteriş yapmak için seçildiği düşünülebilir.

Tarhuntaşsa ülkesinin başkenti:

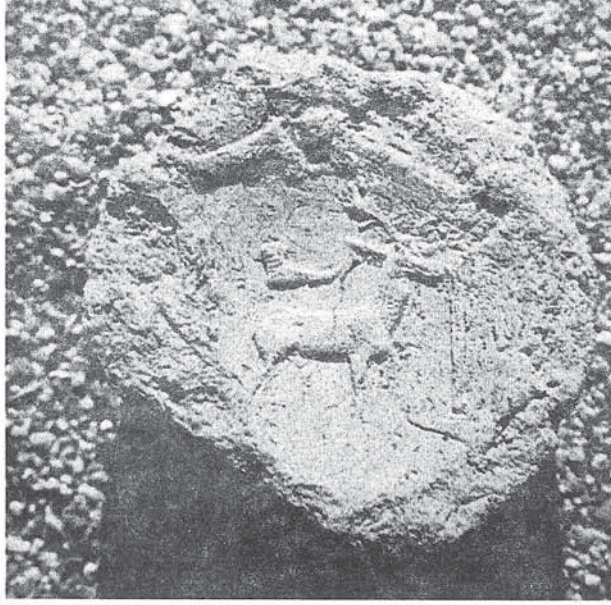
Hiç de küçük olmayan bu vassal krallığın başkentinin neresi olabileceği, tartışmalıdır. Ancak, kanımızca başkent in ülkenin her yerine kolayca ulaşılabilecek bir konumda olması ve yerleşimin yoğun olduğu bir kesimde bulunması gerekmektedir. Yukarıda özetle değinilen sınırlar içindeki yerleşme yerleri arasında bu niteliklere sahip en güçlü aday Kızıldağ'dır (Alp 1995; Dinçol ve ark. 2000; 2001). Hotamış Gölü yanındaki volkanik bir kayalık olan Kızıldağ (Res. 5), ovaya ve göle egemen yüksek yapısıyla, üzerindeki duvarlar, kayaya oyulmuş odalar, yüzeyde görülen çanak çömlek ve nihayet içerdiği hiyeroglif yazıt ve kayaya çizilmiş tahta oturan kral betimi ile, bir önemli yerleşim olmanın bütün özelliklerini göstermektedir. Buradaki hiyeroglif yazıtın sahibi, kendisini Büyük Kral ünvanı ile tanıtan Hartapus'tur. Hartapus, babasını, Büyük Kral Murşili olarak göstermektedir. Bu kralın Kızıldağ'ın hemen karşısındaki Karadağ'da ve Burunkaya'da da yazıtlarının olması, yukarıda sınırlarını verdiğimiz Tarhuntaşsa ülkesine egemen olduğunu kanıtlamaktadır (Hawkins 1992). Babası olan Büyük Kral Murşili, güçlü bir olasılıkla, Hattuşili III. tarafından tahttan indirilen ve Alaşiya'ya (= Kıbrıs) sürgüne gönderilen Murşili III. = Urhi-Teşup'tur (Starke 1998). Hartapus, babasının sürgün yıllarında doğmuş olmalıdır. Kendisi de Büyük Kral ünvanını kullandığına göre, bağımlı bir statüde değildir, ki bu durum onun Hitit devletinin İ Ö 1200 dolaylarında yıkılmasından sonra Tarhuntaşsa'da tahta geçtiğini göstermektedir. Aksi halde, Hattuşa'da bir Büyük Kral varken, o bu ünvanı kullanmaya cesaret edemezdi (Dinçol ve ark. 2000; 2001).

On yıl arayla ortaya çıkan bu iki buluntu, Tunç Tablet ve Hatip Kaya Anıtı yardımıyla, Hitit krallarının listesine bir yenisi daha eklenmiş, Hitit tarihinin bir bölümü ve Anadolu'nun o dönemdeki coğrafyasının büyükçe bir kesimi aydınlanmış oldu. Tarih, kuşkusuz belgelere dayanır; belgelerden yoksun tarih sadece "hikaye"dir. Ancak, tarihçi belgeleri bilinen gerçeklerin çerçevesi içinde kalarak yorumlar ve olayların bir "rekonstrüksiyon"unu yapar. Yorum yapamayan tarihçi ise, olayları kaydetmekle yetinen "vakanüvis" olarak kalır. Bu nedenle, ileride çıkacak belgeler, yorumları belki değiştirecek, belki de doğrulayacaktır.

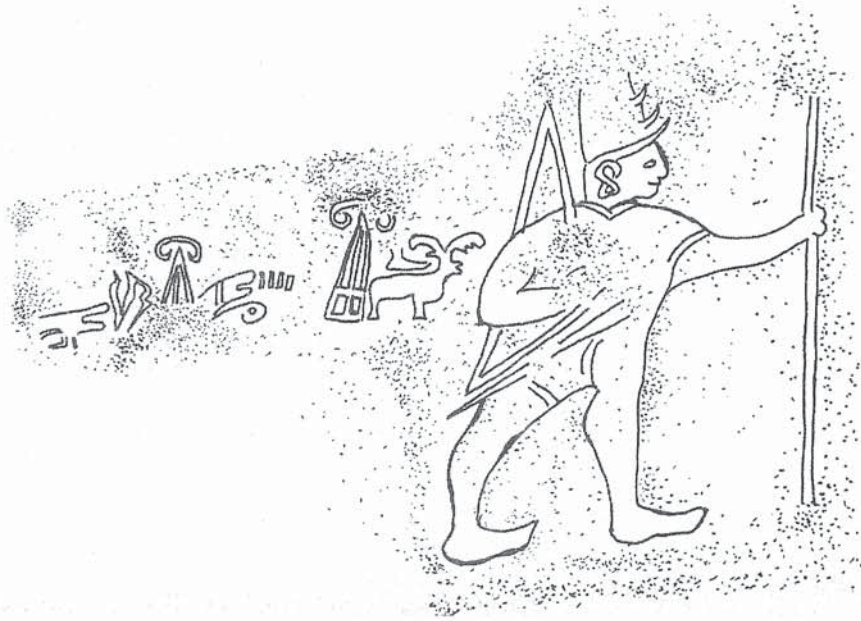
KAYNAKÇA

- ALP, S. 1995 "Zur Lage der Stadt Tarhuntašša", *Atti del II. Congresso Internazionale di Hittitologia* (ed. O. Carruba et al.), Pavia: 1-11
- DİNÇOL, A. 1998 "Die Entdeckung des Felsmonuments in Hatip und ihre Auswirkungen über die historischen und geographischen Fragen", *TÜBA-AR (=Turkish Academy of Sciences Journal of Archaeology) 1*: 27-35
- 1998a "The Rock Monument of the Great King Kurunta and its Hieroglyphic Inscription", *Papers presented to the III. International Congress of Hittitology, Çorum 1996*: 159-1966, Ankara
- DİNÇOL, A., J. YAKAR, B. DİNÇOL, A. TAFFET 2000 "The Borders of the Appanage Kingdom of *Tarhuntašša* - A Geographical and Archaeological Assesment", *Anatolica XXVI*: 1-29
- 2001 "Die Grenzen von *Tarhuntašša* im Lichte geographischer Beobachtungen", E. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül (ed.), *La Cilicie: Espaces et Pouvoir Locaux (Varia Anatolica XIII)*, Paris: 79-85
- GARSTANG, J. and O. R. GURNEY 1959 *The Geography of the Hittite Empire*, London
- GOETZE, A. 1940 *Kizzuwatna and the Problem of Hittite Geography*, New Haven
- HAWKINS, J. D. 1992 "The Inscriptions of the Kızıl Dağ and the Kara Dağ in the Light of the Yalburt Inscription", *Hittite and Other Anatolian and Near Eastern Studies in Honour of Sedat Alp*, (ed. H. Otten et al.), Ankara: 259-275
- NEVE, P. 1987 "Die Ausgrabungen in Boğazköy-Hattuša", *Archäologischer Anzeiger 1987*: 381-410 1992 *Hattuša: Stadt der Götter und der Tempel*, Antike Welt, Sonderheft, Mainz
- OTTEN, H. 1987 "Staatsvertrag von Tuthaliya IV. mit Kurunta von *Tarhuntašša*", *Archäologischer Anzeiger 1987*: 410-412
- 1988 *Die Bronzetafel aus Boğazköy: ein Staatsvertrag Tuthalijas IV.* (Studien zu den Boğazköy-Texten, Beiheft 1), Wiesbaden
- SINGER, I. 1996 "Great Kings of *Tarhuntašša*", *Studi Micenei ed Egeo Anatolica 38*: 63-73

- STARKE, F. 1998 "Hattusa - Übersicht zu den Königen und Königinnen", *Der Neue Pauly: Enzyklopädie der Antike*, Band 5: 186-198 van den HOUT, Th.
- 1995 *Der UlmiTešup-Vertrag: eine prosopographische Untersuchung*, (Studien zu den Boğazköy-Texten 38), Wiesbaden
- WILHELM, G. 2004 "Generation Count in Hittite Chronology", H. Hunger ve R. Puruzsinszky (ed.), *Mesopotamian Dark Age Revisited*, Wien: 71-79

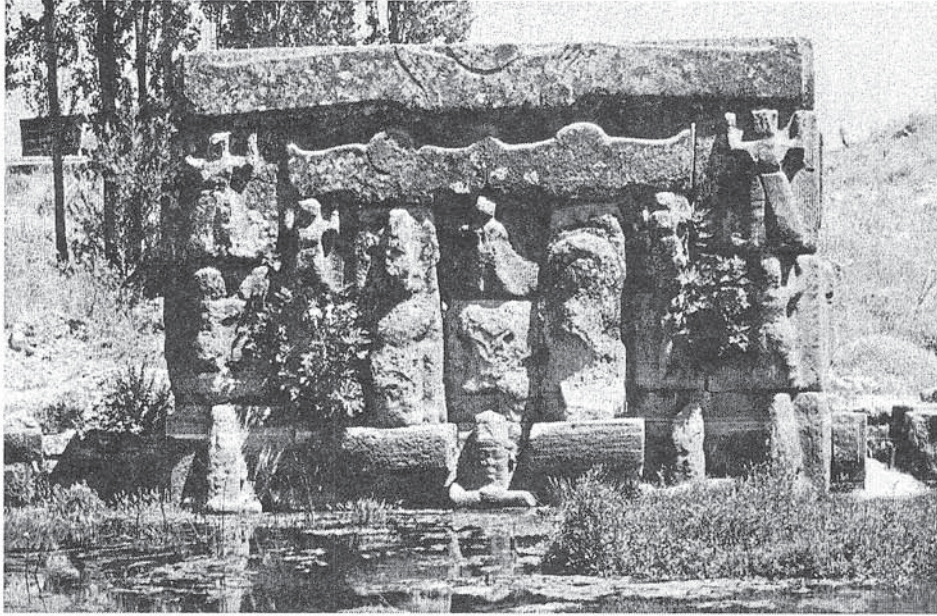
Resim 1: Kurunta'ya ait bir mühür

Resim 2: Hatip Kaya Anıtı

Resim 3: Tarhuntassa'nın sınırlarını gösteren harita

Resim 4: Eflatunpınar Kaya Anıtı

Resim 5: Kızıldağ Kaya Anıtı